הכל חולצין עליו. אומר רשב"ג דאפי' אינו רבו חייב כדאמרינן במו"ק (דף כה.) מי מצי רבו שמת מכם שמת מני והא דאמר בשילהי פרק אלו מציאות (ב"מ נג.) רבא קרע עליה לההוא גברא דאסכריה זוהמא ליסטרון היינו קרע שאינו מתאחה כדין תגלמיד לרב דתני בפרק אלו מגלחין (מו"ק דף כו.): **דתניא ר"ש בן אלעזר אומר העומד על המת כו'.** משמע ליה להש"ס דמיירי באפי' באינו כשר: **הא ר' יהודה והא ר"ש.** פי' בקונט' דבאפי' שינוי נמי מצי מלא קשה מתו אמתו והא דלא קאמר אגא משום דלא הוזכר אמורא לעילא וקשה לר"י דע"כ תרוייהו בעמ דדידה מיירי ולא בעמ דעלמא דקתני בברייתא דלעיל דילא ידי קריעה וא"כ הוא מגלחה שלריכה לגופה כיון שהיא צורך מצוה[ד] כדמוכח לקמן ונראה לר"י דלא מתרץ אגא אמתו אחמתו אבל בעל מתו לא פליגי דבמת דעלמא פטור דמקלקל הוא ובמת דידיה דאיכא מצוה משיב מתקן אע"ג דלקמן משמע דצורך מצוה לא משיב ר"ש תיקון דהא ליף ממילה והבערת בת כהן דמקלקל בחבורה ובהבערה חייב התם מקלקל הוא לגמרי שאינו צורך אחר אגא מה שהוא צורך מצוה אבל גבי קריעת אבל הוי תיקון הבגד על ידי קריעה[ה] שיוכל לנוהגו בכל שעה בואתי (ו) בו חימוס ועוד כמו שמתלק לקמן ר"מ[ו] דהתם התיקון בא לבסוף שבשעת חבורה והבערה אינה בא הכשר מצוה עד הגמר אבל הכא בשעת קריעה בא התיקון ולא משיב קלקול: **לא צריכא דקעבד למירמא אימתא עכו'.** השתא הוא מצי לאוקמי תרוייהו כר' יהודה ומתני' דלא עבד למירמא אימתא[ח] דבגמ"ש מוקמינן לקמן כר' יהודה דאחמר מקלקל בחבורה פטור אגא דאינה למירמא אימתא דאי מתמו דעבד: **כי ליפתא.** הולכת ומתקפלת שאין הבגד שוה ובולטו בבגד כמין כיס ולריך לקרוע הבגד למטה ומולל לפניו (ג) והתפירה מתיישבת: **מתני' הסיט רפוי.** מפרש בגמרא(ט). שיני הוא הפסק שבין אצבע לאמה כמו שאדם יכול להרחיבו ואם טוה ולינן ויעבד ונעבע שהן טולן אבות מלאכות חוט ג' אלון לשיעור הזה חייב: **האורג ג' חוטין שיעורו.** ברוחב הבגד כמלא הסיט שאע"פ שלא אריג על פני כל רוחב הבגד חייב: **גמ' נראה בעיני דפכי גרסי' ורמינהו הקורע בחמתו ובאבלו ועל מתו חייב ואע"פ כו'.** ולמאי דגרס הקורע בחמתו ובאבלו ועל מתו אע"פ כו' לא ידענא מאי יצא ידי הקריעה שייך לגימור אבחמתו ואמאי נקט בחמתו: **יצא ידי הקריעה.** שאדם חייב לקרוע על מתו: **הא במת דידיה.** בריש"א דקתני חייב במת דידיה שחייב לקרוע עליו הלכך קריעה דידיה לאו קלקול הוא אלא מקון: **והא מתו.** נמי קתני במתני': **לעולם במת דידיה.** שמוטל עליו לקוברו ומיהו בהגך דלאו בני אבילות נינהו ניכחו אשיון מאותן המאורים בפרשת כהנים (ויקרא כא) אביו ואמו בנו ובתו ואחיו ואחותו: **ופרכינן ואי הכא הוא זה שמת היוצי מיחייב.** נמי לקרוע וכיון דמיחייב מתקן הוא ואמאי פטור: **תוליין.** יוצאים לפניו תולוי כתף תלוקו קרוע עד שכתיפו תלוקה ערומה: **מברין עליו ברחבה.** שהיו מברין האבלין ברחבה. שעודה דאשונה שאבל אוכל אינו אוכל ומשלו ואסור דקאמר ליה דאמנא ליאוקאל (כד) לאם אנשים לא תאכל: **ערבונא שקלי.** קודם שיחטא נטלו משכונו: **נפ"פ שנשרפ.** הרוחה ס"מ שנשרף חייב לקרוע כדאמרינן במו"ק (דף כו.) בגמגילה שנשרף יהויקים דכתיב(ו) לא פחדו ולא קרעו בגדים (ז) אף נשמת ישראל הנעילת דומה לו שאין לך ריק בישראל שאין בו תורה ומצות: **הא ר' יהודה כו'.** ומתו אמתו הכי נמי הוה מצי לאמרוני אלא מעיקרא אהדר לאוקמינהו כחד תנא ולא מתוקמא אלא כר' יהודה דהא מלאכה שאינה צריכה לגופה היא כמוליא את המת (ד) לקוברו: **נחם רוח ילרו.** שנשרף את חמתו: **מי שרי והא מניא כו'.** אלמא לאו מתקן הוא שנלמד ומרגיל את ילרו לבא עליו: **בך.** משמע בקרבך שאם היה בך שנשתנה אלא נכר לבשוף: **שליף מלבייפא.** מן הבגד בחמתו להראותם שהוא כועס ויגורו מלבניו: **מוניני.** ליר של דגים קטנים: **נכחמא.** כיסוי הכד: **נודי ספריסה אחפ.** לשון נוד לו (מיוב כ): **ויקברו אותו.** ביהושע כתיב: **שרגש עליהן** (ה) **הר הגורגן.** שלא הספידו כראוי: **מדה כנגד מדה.** הוא לא נתאבל על שנתקללו ימי הכהם אף לאחיו לא יתוזו מן הסמיס: **בנלאי.** המבגד שליק: **ימיס האריכו.** שלא ימיהם בעוד המשיב אריכות ימיס כדאמרי' בסדר יומא (דף עא.) כי אורך ימים ושנות חייס יוסיפו(ט) וכי יש לך שנים של חייס ושנים שאינם שלחייס אלא אמר רבי אליעזר אלו שנותיו של אדם שנתהפכות עליו מרעה לטובה: **דעבדה.** הבגד: **כי ליפתא.** הולכת ומתקפלת שאין הבגד שוה ובולטו בבגד כמין כיס ולריך לקרוע הבגד למטה ומולל לפניו (ג) והתפירה מתיישבת: **מתני' הסיט רפוי.** מפרש בגמרא(ט). שיני הוא הפסק שבין אצבע לאמה כמו שאדם יכול להרחיבו ואם טוה ולינן ויעבד ונעבע שהן טולן אבות מלאכות חוט ג' אלון לשיעור הזה חייב: **האורג ג' חוטין שיעורו.** ברוחב הבגד כמלא הסיט שאע"פ שלא אריג על פני כל רוחב הבגד חייב: **גמ' נראה בעיני דפכי גרסי' ורמינהו הקורע בחמתו ובאבלו ועל מתו חייב ואע"פ כו'.** ולמאי דגרס הקורע בחמתו ובאבלו ועל מתו אע"פ כו' לא ידענא מאי יצא ידי הקריעה שייך לגימור אבחמתו ואמאי נקט בחמתו: **יצא ידי הקריעה.** שאדם חייב לקרוע על מתו: **הא במת דידיה.** בריש"א דקתני חייב במת דידיה שחייב לקרוע עליו הלכך קריעה דידיה לאו קלקול הוא אלא מקון: **והא מתו.** נמי קתני במתני': **לעולם במת דידיה.** שמוטל עליו לקוברו ומיהו בהגך דלאו בני אבילות נינהו ניכחו אשיון מאותן המאורים בפרשת כהנים (ויקרא כא) אביו ואמו בנו ובתו ואחיו ואחותו: **ופרכינן ואי הכא הוא זה שמת היוצי מיחייב.** נמי לקרוע וכיון דמיחייב מתקן הוא ואמאי פטור: **תוליין.** יוצאים לפניו תולוי כתף תלוקו קרוע עד שכתיפו תלוקה ערומה: **מברין עליו ברחבה.** שהיו מברין האבלין ברחבה. שעודה דאשונה שאבל אוכל אינו אוכל ומשלו ואסור דקאמר ליה דאמנא ליאוקאל (כד) לאם אנשים לא תאכל: **ערבונא שקלי.** קודם שיחטא נטלו משכונו: **נפ"פ שנשרפ.** הרוחה ס"מ שנשרף חייב לקרוע כדאמרינן במו"ק (דף כו.) בגמגילה שנשרף יהויקים דכתיב(ו) לא פחדו ולא קרעו בגדים (ז) אף נשמת ישראל הנעילת דומה לו שאין לך ריק בישראל שאין בו תורה ומצות: **הא ר' יהודה כו'.** ומתו אמתו הכי נמי הוה מצי לאמרוני אלא מעיקרא אהדר לאוקמינהו כחד תנא ולא מתוקמא אלא כר' יהודה דהא מלאכה שאינה צריכה לגופה היא כמוליא את המת (ד) לקוברו: **נחם רוח ילרו.** שנשרף את חמתו: **מי שרי והא מניא כו'.** אלמא לאו מתקן הוא שנלמד ומרגיל את ילרו לבא עליו: **בך.** משמע בקרבך שאם היה בך שנשתנה אלא נכר לבשוף: **שליף מלבייפא.** מן הבגד בחמתו להראותם שהוא כועס ויגורו מלבניו: **מוניני.** ליר של דגים קטנים: **נכחמא.** כיסוי הכד: **נודי ספריסה אחפ.** לשון נוד לו (מיוב כ): **ויקברו אותו.** ביהושע כתיב: **שרגש עליהן** (ה) **הר הגורגן.** שלא הספידו כראוי: **מדה כנגד מדה.** הוא לא נתאבל על שנתקללו ימי הכהם אף לאחיו לא יתוזו מן הסמיס: **בנלאי.** המבגד שליק: **ימיס האריכו.** שלא ימיהם בעוד המשיב אריכות ימיס כדאמרי' בסדר יומא (דף עא.) כי אורך ימים ושנות חייס יוסיפו(ט) וכי יש לך שנים של חייס ושנים שאינם שלחייס אלא אמר רבי אליעזר אלו שנותיו של אדם שנתהפכות עליו מרעה לטובה:

דעבדה כי כיסתא: **מתני'** הקורע בחמתו ועל מתו א"וכל המקלקלין פטורין ב"והמקלקל ע"מ לתקן שיעורו כמתקן ג"שיעור המלבן ד"והמנפץ ה"והצובע ו"והטווה ז"כמלא רחב הסיט כפול ח"והאורג שני חוטין שיעורו כמלא הסיט: **גמ'** ורמינהו ט"הקורע בחמתו ובאבלו ועל מתו חייב י"ואע"פ שמחלל את השבת יצא ידי קריעה לא קשיא הא במת דידיה הא במת דעלמא והא מתו קתני לעולם במת דידיה ובהנך דלאו בני אבילות נינהו ואי חכם הוא חיובי מיחייב יא"דתניא יב"חכם שמת הכל קרוביו הכל קרוביו ס"ד אלא אימא הכל כקרוביו הכל קורעין עליו הכל חולצין עליו הכל מברין עליו ברחבה לא צריכא דלאו חכם הוא יג"ואי אדם כשר הוא חיובי מיחייב דתניא יד"מפני מה מתים בניו ובנותיו של אדם כשהן קטנים כדי שיבכה ויתאבל על אדם כשר כדי שיבכה ערבונא שקלי מיניה אלא מפני שלא בכה והתאבל על אדם כשר טו"שכל הבוכה על אדם כשר מוחלין לו על כל עוונותיו בשביל כבוד שעשה (ט) לא צריכא דלאו אדם כשר הוא ואי דקאי בשעת יציאת נשמה חיובי מיחייב דתניא יז"ר"ש בן אלעזר אומר יח"העומד על המת בשעת יציאת נשמה חייב לקרוע הא למה זה דומה לס"ת שנשרפה לא צריכא דלא קאי בשעת יציאת נשמה תינח מתו אלא אמתו אחמתו קשיא אמתו אחמתו נמי לא קשיא הא ר' יהודה הא ר"ש הא ר' יהודה דאמר יט"מלאכה שאין צריכה לגופה חייב עליה הא ר"ש דאמר כ"מלאכה שאין צריכה לגופה פטור עליה אימר דשמעת ליה לר' יהודה במתקן במקלקל מי שמעת ליה א"ר אבין כא"האי נמי מתקן הוא דקעביד נחת רוח ליצרו וכהאי גוונא מי שרי והתניא כב"ר"ש בן אלעזר אומר משום חילפא בר אגרא שאמר משום ר' יוחנן בן נורי המקרע בגדיו בחמתו והמשבר כליו בחמתו והמפזר מעותיו בחמתו יהא בעניך כגעובד ע"ז כד"שכך אומנתו של יצה"ר היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך עד שאומר לו עבוד ע"ז והולך ועובד א"ר אבין מאי קראה כה"לא יהיה בך אל זר ולא תשתחוה לאל נכר איזהו אל זר שיש בגופו של אדם הוי אומר זה יצר הרע לא צריכא כו"דקא עביד למירמא אימתא אאנישי ביתיה כי הא דרב יהודה שליף מצבייתא רב אחא בר יעקב תבר מאני תבירי רב ששת רמי לה לאמתיה מונינו אריש רבי אבא תבר נכתמא אמר ר"ש בן פזי א"ר יהושע בן לוי משום בר קפרא כז"כל המוריד דמעות על אדם כשר הקב"ה סופרן ומניחן בבית גנזיו שנאמר כח"נודי ספרתה אתה שימה דמעתי בנאדך הלא בספרתך א"ר כט"יהודה אמר רב כל המתעצל בהספדו של חכם ראוי לקוברו בחייו שנאמר ל"ויקברו אותו בגבול נחלתו בתמנת סרח אשר בהר מצפון להר געש מלמד שרגש עליהן הר להורגן א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן לכל המתעצל בהספדו של חכם אינו מאריך ימים מדה כנגד מדה שנאמר לא"בסאסאה בשלחה תריבנה מ"איתיביה ר' חייא בר אבא לר' יוחנן לב"ויעבדו העם את ה' כל ימי יהושע וכל ימי הזקנים אשר האריכו ימים אחרי יהושע א"ל בבלאי ימים האריכו שנים לא האריכו אלא מעתה לג"למען ירבו ימיכם וימי בניכם ימים ולא שנים לד"ברכה שאני וא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן אחד מן האחין שמת

ידאגו

אימור דשמעת ליה לר' יהודה מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה במתקן, דאע"ג דלא קא מיכוין כיון דמנ(י)מילא הויא מלאכה דניחא ליה חייב. במקלקל מי שמעת ליה. ופרקינן הקורע בגדיו בחמתו נמי מתקן הוא, דכד קניטה דעתיה בבעמיה, מתרווח בקריעת בגדיו ונמצא עושה נחת רוח ליצרו. ואקשינן וכי האי גוונא מי מיחייב, והתניא הקורע בגדיו בחמתו וכן המשבר כליו וכן המפזר מעותיו בחמתו יהא בעניך כעובד ע"ז, שכך היא אומנותו של יצה"ר, היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עבוד ע"ז כו'. ופרקינן לא צביר בבעמיה הכי, אלא מראה עצמו כרעם להטיל אימה אאנישי ביתיה. ואית מן רבנן דטעו והמהו, היכי מקשינן וכי האי גוונא מי מיחייב והא כעובד ע"ז והנועשה דברים מכוערים מותר. ושניהה(א) [נ"א: ושנייה] לקושיא וגרסו מסבריהון וכי האי גוונא מי שרי, והתניא ר' שמעון בן אלעזר אומר וכו'. ואהדרינן להו ואיסורא מי הוי, קשיא לס"ד מתקן [הוא] וחייב (הוא) ולא מיתוסף בו איסורא אחרינא. אלא לישנא דיקא הכי היא, וכה"ג [מן] מיחייב דכיון דאמר רבין מתקן הוא משום דעביד נחת ליצרו ומשום הכי מחייב ר' יהודה על מלאכה שאינה צריכה לגופה. [ו]אקשינן עליה האי תיקונא הוא, אדרבה האי קילקולא רבה הוא משום דמגרה יצרו בעצמו ומקלקל הוא, ולא שמעינן לר' יהודה במקלקל דחייב. [ו]נדחה ר' אבין ובטיל פירוקיה לגמרי. ואוקימנא לא מחייב ר' יהודה בהא אלא משום דקא עביד למירמא אימתא אאנישי ביתיה וקא מיחזי בהתחיה עביד וקא מכוין לתקוני אינשי ביתיה, הכ[ן]רב יהודה דהוא שליף מצבייתא כתי, דכל כי האי גוונא תיקונא הוא ולא קלקולא. אלא מיהו מלאכה שאינה צריכה לגופה היא, וכל מאן דעביד הכי בשבת, לר' יהודה חייב לר' שמעון פטור, ומתניתין כר' שמעון.

עין משפט נר מצוה

ו א מיי' פ"ט מהל' שבת הל' ח סמג לאוין סה:
ז ב מיי' שם הלכה יח: [ע"ש] ח ג מיי' פ"ש שם הל' י סמג לאוין סה:
ט ד מיי' שם הל' יב:
י ה שם הלכה יג:
יא ו שם הלכה טו:
יב ז שם הלכה ז:
יג ח שם הלכה יח:
יד ט מיי' פ"ש שם הל' י:
טו י טוש"ע י"ד סימן שמ סעיף כח:
טז כ מיי' פ"ש מהל' אבל הלכה יא סמג עשין ג טוש"ע י"ד סי' שמ סעיף ז:
יז ל מ מיי' שם ופי"ב הלכה יב טוש"ע שם סעיף ו:
יח נ מיי' פ"ט שם הל' יא טוש"ע שם סעי' ה:
יט ס מיי' פ"י מהלכות שבת הלכה י ופ"ח הלכה ח ופי"ב הלכה ח:
כ ע פ מיי' פ"ג מהל' דעות הלכה ג ופ"ח מהלכות מלכים הלכה י סמג לאוין רכט:
כא ש ק מיי' פי"ב מהל' אבל הל' כ טוש עשין ג [וכ"מ ע"ג דף לג.] וכה"מ שם סי' נטן:

מוסף תוספות

א. מדנקט לתמ' סתם. תוס' כתמ"ש. ב. כיון דסותר התירוץ הראשון. תוס' כתמ"ש. ג. בתירוץ הראשון, לא קאמר אלא'. תוס' כתמ"ש. ד. [ד]הא חבלת מילה והבערת בת כהן מחייב ר' שמעון לקמן הא"כ צריכה לגופה הויא דהכשר מצוה אחשביה צריכה לגופה. תוס' כתמ"ש. ה. כיון דאינו יכול ללובשו כ"א ע"י קריעה. דבקריעה זו חזי. תוס' כתמ"ש. ו. [ד]הא דפטרינן מקלקל דעלמא, היינו דומיא דחובל וצריך לכלבו ומבעיר וצריך לאפרו. תוס' כתמ"ש. ז. הלכך מחייב לי' ר"ש. תוס' כתמ"ש. ח. דלהכי פטור, דלא מתקן מידי. תוס' כתמ"ש.

רב נסים גאון

פרק שלשה עשר

ר' אליעזר אומר האורג חמתו אחמתו לא קשיא הא ר' יהודה הא ר' שמעון. הא ר' יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה. הא ר' שמעון דאמר פטור עליה, כבר פירשנו בפרק ראשון. אבל דברי הם מתני' ר' יהודה היא דאמר מקלקל בחבורה פטור ובריש"א ר' שמעון דאמר מקלקל בחבורה חייב, ולא אשכחית עיקר פלוגתא ולא דידענן לה. אבל אדוננו האיי גאון כתב בפירוש זה הפרק כזה הענין, הא מילתא דמקלקל בחבורה דקאמרינן פלוגתא דר' יהודה ור' שמעון היא עדיין לא ידענן פלוגתייהו היכא ניהי, ומתניתא דמפרש בה ר' יהודה ור' שמעון במקלקל בחבורה לא שמיע לנא אלא מגמ' ידענן דפלוגתא דר' יהודה ור' שמעון היא.

רבינו חננאל

הקורע על מתו פטור. ואקשינן וכי מקלקל הוא, והתניא הקורע על מתו בחמתו ובאבלו אע"פ שחילל (בשבת) את השבת יצא ידי קריעה. וכיון שיצא ידי קריעה נמצאת מלאכתו מתקיימת ובשבת כי האי גוונא חייב. ופריקי' מתניתין בקורע על מת דעלמא, דכיון דלא מיחייב בקריעה, מקלקל הוא ופטור, ובריש"א בקורע על מתו שלו שחייב לקרוע עליו. אינו והא בין בזו ובין בזו על מתו קתני. ופרקינן מתו דמתניתין קרובו שאינו חייב לקרוע עליו, מתו דבריש"א במי שחייב לקרוע עליו. ואם (הוא) [נ"א: יהא] זה המת שקרע עליו בשבת, חכם או [אדם] כשר, אי הוי עומד עליו בשעת יציאת נשמה, הקורע בכל אלה אינו חשוב כמקלקל אלא חייב. ואינו פטור אלא הקורע על מי שאין עליו לא חובה ולא מצוה לקרוע. וקשיא לן דתנן במתניתין הקורע בחמתו פטור, ובברייתא תנינן הקורע בחמתו חילל השבת, מכלל דחייב. ושנינן מתניתין ר' שמעון היא דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה, ובריש"א ר' יהודה דאמר חייב עליה. ואיכא לרבותינו שפירשו הכי, היכא שמעינן לר' שמעון דשרי מלאכה שאינה צריכה לגופה, מיהא דתנן אם החי במטה שהמיטה שפילה לו, אם המת במיטה חייב. וכן כדיה מן המת וכדיה מן הנבילה וכעדשה מן השרץ, דר' שמעון פוטר. ואוקימנא [אמר רבה] א"ר יוחנן פוטר היה ר"ש אפילו במרוצא המת לקוברו. ואע"ג דמת לקוברו קאי, ואית למימר מלאכה שצריכה לגופה היא, כיון דלאו מידי דמיבעי ליה למיכלה ולא (איתנהו) [איתהני] מיניה, מלאכה שאינה צריכה לגופה היא ושרי א"ר יוחנן דאמר, דאמרינן [לעיל מב] בדבר שאין מתכוין סבר לה כר"ש, במלאכה שאינה צריכה לגופה סבר לה כר' יהודה. ונבי [כתובות ה] מהו לבעול בתחילה בשבת, דאמרינן במקלקל הלכה כר' יהודה או כר"ש. ותוב כופין קערה ע"ג הנר בשביל שלא תאחז בקורה כו'. א"ר יהודה מעשה בא לפני רב"ז בערב דאמר חרשש אני לו מחשבת. והא דאמרינן בר' יהודה היא דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה, לא אשכחן לה עיקר אלא מיהא. דממאי דקא מפלגי ת"ק ור' יהודה בהא מתניתין במלאכה שאינה צריכה לגופה,

מסורת הש"ס

ה) לעיל עט., ב) מ"ק כה. [תוספתא מ"ק פ"ב], ג) נז. ד) סט, ה) [לעיל עג: וש"נ], ו) [לקמן קז: קמא]: מהכלדרן פס. כריתות כ:, ז) [תוספתא דכ"ק פ"ט], ח) [נדה יג:], ט) [ניר' הרי"ף והתו"ס רבי יומיה], י) [כ"ל קי:], כ) [לקמן קו:], ל) [ירמיה ט.], מ) [מגילי נן.], נ) עי' תו"ט ע"ד הקורע על מתו וכו' המקרעים טומאה ישנה ופין בו חימוס. פי' שע"י הקריעה נפתלק חימומו ע"ש ודלא כרש"ל שהגיה ואת בו חימוס.

תורה אור השלם

1 לא יְהִיֶה בָךְ אֵל זָר וְלֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל נֵכָר:
תהלים פא י
2 נֹדִי סָפַרְתָּה אַתָּה שִׂימָה דִמְעָתִי בְּנֹאדֶךָ הֲלֹא בְּסִפְרָתֶךָ: תהלים נו ט
3 וְקִבְּרוּ אֹתוֹ בְּגְבוּל נַחֲלָתוֹ בְּתִמְנַת סֶרַח אֲשֶׁר בְּהַר אֶפְרָיִם מִצָּפוֹן לְהַר גָּעַשׁ:
יהושע כד ל
4 בְּסַאסֵאָה בִּשַּׁלְחָהּ תְּרִיבֶנָּה הָגֵה בְּרוּחוֹ הַקָּשָׁה בְּיוֹם קָדִים: ישעיה כז ח
5 וַיַּעַבְדוּ הָעָם אֶת יְיָ כֹּל יְמֵי יְהוֹשֻׁעַ וְכֹל יְמֵי הַזְּקֵנִים אֲשֶׁר הֶאֱרִיכוּ יָמִים אַחֲרֵי יְהוֹשֻׁעַ אֲשֶׁר רָאוּ אֵת כָּל מַעֲשֵׂה יְיָ הַגָּדוֹל אֲשֶׁר עָשָׂה לְיִשְׂרָאֵל:
שופטים ב ז
6 לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֶת לָהֶם כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ:
דברים יא כא

הגהות הב"ח

(א) גמ' כגון שעשה לו לא: (ב) רש"י ד"ה כי מיסתא וכו' ומולל לפנים והתפירה: (ג) ד"ה נפ"פ וכו' קרעו בגדיהם: (ד) ד"ה הא ר' יהודה וכו' ממוליא את המת. כ"ג ע"ל כמ' המלגיע ד' לד רים ע"ב: (ה) ד"ה שרגש עליהן ההר וכו' הספידוהו כלאלו: (ו) תוס' ד"ה הא ר' יהודה וכו' בכל שעה דאית ביה חימוס: (ז) ד"ה לא לגייסן וכו' אלו אמתו גרידא פטיגא:

גליון הש"ס

גמ' איתיביה ר' חייא בר אבא לר' יוחנן דעבדו העם. ביקונו יהושע כ"ד הביים זה בל פסוק ז' סס ויעבוד ישראל את ה' וגו':

מוסף רש"י

המלבן. גמל (לעי"ל עט). מלאכה שאין צריכה לגופה. כל מלאכה שאינה צריכה אלא לגוקנו מעליו, הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה. דבלגלוגו לא כאם לו ולא היה לריך לה, הלכך לאו מלאכה מתקת אלא לגי"ס (לעי"ל צג). **ברכה שאני.** דלכל ישראל מגבר, לאין בלבה לתלאין (רשב"ם ב"ב קי:).

רבינו חננאל (המשך)

דאמרינן (לקמן דף קז) איכא דמתני לה אהא, הצד נחש בשבת ומתעסק שלא ישכנו פטור, ואם לרפואה חייב, מאן תנא, א"ר יהודה ר' שמעון היא דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה. אבל דוכתא בהדיא דפליגי עלה בלשון הזה לא אשכחן אלא מהאי דוקא דאמרינן הכא, שנית מתו אלא [חמתו] אחמתו קשיא, אחמתו נמי לא קשיא, הא ר' יהודה הא ר' שמעון כדמפרש. ומקשינן

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

ידאגו. יירלו מן המיתה: **דמם גדול.** יש לדאוג הוא ולטנה מדת הדין כראש הנית: **ואמרי לה דמם קטן.** שבקללה מתמילין מן הקטנו[1] **: חוץ מחובל.** בלדם המקלקל הוא וחייב דתנן (נ"ק פז.) המחובל בחברו בשבת פטור (6) מלשלם מפני שנדון בנפשו: **ומבעיר.** את הגדים מקלקל הוא וחייב כדתנן (שם דף לד:) והוא שהליק את הגדים פטור מן תשלומין מפני שנדון בנפשו: **אינה משנה.** דאם מקלקל הוא פטור: **צריך.** לדם היולא מן המחבלה לבלבו ואם מקלקל הוא אלא נחבל מתקן הוא אלא הכלב: **ואם תנן כל המקלקלין פטורין.** ואפי' חובל ומבעיר. וקשיין אהדדי ולרבי אבהו דאיכא פריך: **מאני' ר' יהודה.** דאית ליה מקלקל בחבורה פטור ולא איתפרש היכא. ול"ג מתני' ר' יהודה היא דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב היוצא הלוך חובל בלבלו ומבעיר בצריך לבלבו ומבעיר בצריך לאפרו ולבלבו פטור דאמר מקלקל הוא אלא מלאכה עצמה מתקן הוא אלא אחרים ור' יהודה כי האי גוונא מלאכה היא משום מתקן אחרים אבל מקלקל ואינו מתקן פטור. ואע"ג דרישא קורע על מתו פטור סיפא ר"י: **ונרייחם ר"ש היא.** דתניא[8] מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה הלך אין לך חובל ומבעיר שאין מקלקל ואפי' מבעיר עצים (9) לקדרתו מקלקל הוא אלא עצים ומה שהוא מתקן אבל אחרים לר"ש לא חייב דהא מלאכה שאינה צריכה לגופה היא אלא משום דמקלקל בחבלה והבערה חייב כדיליף לקמיה: **מדאיצטריך קרא.** דיוסף הסמייני[10] ביום יפיה ואפי' בשבת [לקמן קלב.] ומילה חובל הוא מכלל דשאר מקלקלין בחבורה חייב: **ומדאפטר דאמתא הבערה דבא כהן.** בשבת [10] (לקמן בפרק ר' אליעזר): **מה לי מתקן לבי.** הא נמי מתקן גברא הוא ויש מלאכה בתיקון זה: **ביאור פתילה.** שהוא מדליק פתילה אל אבר ונותנה לתוך פיה[11] ולרך ביאור הוא זה וחייב על הביאור שאינו מקלקל האבר ביאורו אלא אלא מתקן ולורף: **סמנין.** של מלאכת המשכן: **רב יוסף מחוי.** הלי הסיון כפול דמתני' כפול ממש כריחוח קלר שבין אלבע לאמה משער שני פעמים: **מחוי פשוט.** בריחוח שבין אלבע לאמה אחד הוא כפול דמתניתא שיש בו כפלים כאותו שבין אמה לאלבע: **מתני' הלד לפור.** עד שהכניסו למגדל משטיי"ר בגע"ז חייב דזו היא לידתו אבל אם הכניסו לבית אינו מיגלא בכך שיוצא לו דרך חלונות: ולבי

חוץ מחובל ומבעיר א"ל פוק תני לברא כו'. פי' רבינו שמואל דר' אבהו סבר כר"ש דאמר מקלקל בחבורה חייב ור' יוחנן סבר לה כר' יהודה דאמר מקלקל בחבורה והבערה פטור ולריך לבלבו ולאפרו לא חשיב מקלקל וחייב אפי' לר' יהודה וכן משמע בסמוך מתוך פי' רש"י וקשה דא"כ אמאי מ"ל פוק תני לברא דאמרו אמוש דס"ל כר' יהודה מאן דתנא כר"ש משמעינן לה דבה"ג פריך בפ"ק דחולין (טו.) ע"כ נראה דר' אבהו ור' יוחנן אליבא דר"ש פליגי דר' אבהו סבר דחובל ומבעיר אע"פ שאינו לריך לבלבו ולאפרו חייב לר' שמעון דגמר ממילה והבערת בת כהן ור' יוחנן סבר דר"ש נמי לא מחייב אא"כ איכא קנת תיקון כגון לריך לבלבו ולאפרו דמילה והבערה איכא קנת תיקון שהוא לורך מלוה אבל לר' יהודה אפי' לריך לאפרו ולבלבו פטור דאין זה תיקון חשוב דאין דרך לחבוש בחביטו כדי ליתן לבלבו או לשרוף גדים בשביל האפר אע"ג דכל שחטו מקלקל הוא[8] כדאמרי' בפ"ק דחולין (דף ח.). סכין של [9]ע"ז מותר לשחוט בה[9] מודה ר' יהודה לענין שבת דחייב[7] דדוקא לענין ע"ז [10]חשוב מקלקל דכתיב ולא ידבק בידך מאומה מן החרם ולא חשיב ליה נהנה כיון דקלקולו יתר על תקונו[1] ור"מ מפרש דהא דחייב לר' יהודה מקלקל בלרכו ואפרו לכלבו ואפרו לכלבו כיון דאין לריך לבלבו ואפרו לכלבו אבל אם אינו לריך לבלבו ואפרו לכלבו אבל אם אינו לריך לבלבו ואפרו לכלבו אבל אם אינו

ואין נותנין לפניהם מזונות. אין לפרש דטעמא משום דלגיס מימזגי שפיר במים לחכי לא טרחינן למשיכי כאין מזונותיהם עליך חדא דלאו מילתא דפסיקא היא דלדגיס מזיין מזונות ולא לחיה ועוד דבסמוך בעי לאוקמי הא דקתני אין נדין חיה ועוף ואין נותנין לפניהם מזונות בגיבר שאינו מקורה וכי בשביל שאינו מקורה מלויין להם מזונות ורש"י דפירש כיון דאין נדין מוקצין גינהו להכי אין נותנין לפניהם מזונות ואין טורחין בשבילם אין נראה כלל דהא תנן לקמן בפ' בתרא (דף קנה:) נותנים מים לפני אווזים ותרנגולים ולפני יוני הרדסיאות אע"ג דמוקצין הן בשבת ונראה לר"י כל היכא דהוי כיעוד ועומד מדאוריית'א כגון אווזין ותרנגולין ויוני הרדסיאות ואע"ג דמדרבנן אסור לנודן כדתנן בפרק שמונה שרצים (לקמן דף קז.) חיה ועוף שבראשון הלכן פטור משום אבל אסור[א] כיון דמדאוריית'א כיעוד ועומד נותנין לפניהם מזונות וכן חיה ועוף שבגיבורין מקורין דחשיב טפי מזונותיהם עליך אבל כאן שמן המורה אין ניעודין לא חשיב מזונותיהן עליך והוי כאותן שהן כל שעה בשדה כמו יוני שובך ויוני עליה ואמי שפיר לפי זה הה"ל דרים אין נדין (ביצה דף כד.) דקתני התם במתניתין דשב"ג אומר זה הכלל המחוסר ציצה אסור כו' וקאמר בגמרא היכי דמי מחוסר ציצה כגון דאמר הבא מצודה ונצודנו. ולא יעלה על דעתך שמה שאמרו שם רבן שמעון בן גמליאל אומר לא כל הביברין שוין זה הכלל כל המחוסר ציצה אסור ושאינו מחוסר ציצה מותר, דוחה מה שאמרנו כאן. אלא השני דברים מעיקר אחד הם והוא כי מה שעונה בביבר והוא עדיין מחוסר ציצה פטור מן החטאת כשהוא שוגג כי מלאכת הצידה לא נגמרה, ואם בעומדו בתוך נשלמה בו הצידה ואינו מחוסר ציצה חייב חטאת לפי שעשה מלאכה גמורה. ועל זה העיקר שפירשנו נמצא כל מה שהוא עומד והוא מחוסר ציצה אסור ליקח ממנו ביום טוב כי לא נגמרה בו הצידה, ולכך הוא בשבת פטור לפי שלא עשה מלאכה שהרי מחוסר ציצה עדיין. ומי שלוקח ממנו ביום טוב עובר על מה שכתוב [במדבר כח] כל מלאכת עבודה לא תעשו, מפני שאי אפשר ליקח מה שיש בתוך הביבר אלא בעשיית צידה ולכן אמרו אסור. ואם היה אותו ביבר אינו מחוסר צידה, מי שרדף אחרי ציד עד שהגיענו לתוכו בשבת חייב כי עשה מלאכה. ומה שהוא עומד בתוכו ביום טוב כבר נגמרה בו הצידה ומותר ליטול ולאכול ממנו לפי שמה שהוא לוקח כבר ניצוד ונגמרה בו מלאכה ולא עשה ביום טוב מלאכת עבודה, ולפיכך אמרו ב"ש ושאינו מחוסר ציצה מותר. ואמרו בתוספתא שבת הצד יוני עלייה ויוני שובך ציפורים שקינגו בטפחין או בבירה וכל שמחוסר ציצה חייב, לפי שעשה מלאכה. האווזין והתרנגולין ויוני הרדסיות וכל דבר שאין מחוסר ציצה פטור, מפני שלקח ממה שנגמרה בו הצידה ולא עשה ביום השבת מלאכה ולפיכך הוא פטור כמו שפירשנו. **נתבאר** לך עכשיו כי השני דברים שוין, וכי דבר שחייב עליו בשבת מפני שנגמרה מלאכתו מותר לקחת ממנו ביום טוב, ובדבר שפטור עליו בשבת מפני שלא נגמרה מלאכתו אסור ליטול ממנו ביום טוב שהרי מחוסר עשייה הרי עשה עבודה ביום טוב. וכמו כן עוד התוספתא שוה למשנה, ועיקר זה כי צד בשבת לביבר שאינו מחוסר ציצה חייב והצד ממנו פטור. והצד בשבת לביבר המחוסר ציצה פטור והצד ממנו חייב. דברי המשנה הן אמורין בהצד לביבר, דברי התוספתא הן בהצד ממנו ואין ביניהן חלוקה בדין, ושמור דבר זה שביארתי לך. **סליק פרק האורג**

וצבי (ו) לגינה ולחצר ולביברין [חייב] ז) רש"ג אומר לא כל הביברין שוין זה הכלל מחוסר צידה פטור שאינו מחוסר צידה חייב: **גמ'** ח) תנן התם אין צדין דגים מן הביברין בי"ט ואין נותנין לפניהם מזונות אבל צדין ט) חיה ועוף ונותנין לפניהם מזונות ורמינהו י) ביברין של חיות ושל עופות ושל דגים אין צדין מהם ביום טוב ואין נותנין לפניהם מזונות קשיא חיה אחיה קשיא עופות אעופות בשלמא חיה אחיה לא קשיא הא רבי יהודה הא רבנן אלא עופות אעופות קשיא וכי תימא עופות אעופות נמי לא קשיא הא (י) ביבר מקורה הא ביבר שאינו מקורה והא בית דמקורה הוא ובין לרבי יהודה ובין לרבנן צפור למגדל אין לבית לא אמר רבה בר רב הונא יא הכא בצפור דרור עסקינן לפי שאינה מקבלת מרות דתנא דבי ר' ישמעאל למה נקרא שמה צפור דרור מפני שדרה בבית כבשדה השתא דאתית להכי חיה אחיה נמי לא קשיא הא בביבר גדול הא בביבר קטן היכי דמי ביבר גדול היכי דמי ביבר קטן אמר רב אשי יב כל היכא דרהיט בתריה ומטי לה בחד יג) שיחייא ביבר קטן ואידך ביבר גדול אי נמי יד כל היכא דנפיל טולא דכתלים אהדדי ביבר קטן ואידך ביבר גדול ואי נמי כל היכא דליכא עוקצי עוקצי ביבר קטן ואידך ביבר גדול: רשב"ג אומר וכו': יז) אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל יח הלכה כרבן שמעון בן גמליאל יט) אמר ליה אביי הלכה מכלל דפליגי א"ל כ) מאי נפקא לך מינה א"ל גמרא גמור זמורתא תהא כא) ת"ר כב הצד צבי סומא וישן חייב חיגר וזקן כג) וחולה פטור א"ל אביי לרב יוסף מ"ש הני ומ"ש הני הני עבידי לרבויי הני לא עבידי לרבויי והתניא חולה חייב אמר רב ששת לא קשיא הא בחולה מחמת אישתא הא בחולה מחמת כד) אובצנא ת"ר הצד חגבין גזין צרעין ויתושין בשבת חייב דברי רבי מאיר וחכמים אומרים כה) כל שבמינו ניצוד חייב וכל כו) שאין במינו ניצוד פטור תניא אידך הצד חגבים בשעת הטל פטור בשעת השרב חייב אלעזר בן מהבאי אומר אם היו מקלחות ובאות אבל אם היו מלקחות ובאות אינו חייב כז) אבל אם הכניסו לבית ונעל אחד בפנין

מ) **ולבי.** ניצוד משהכניסו לביתו ונעל בפניו אבל אם הכניסו לגינה או לחצר אין זו לידה: **המחוסר ציצה.** שקשה לתופסו אם כדמפרש בגמ': **גמ' ביברין.** קרפיפות מוקפין: **אין נדין מהן כי"ט.** אלמא לאו ניצוד ועומד קא חשיב ליה ש"מ המכניסו לביבר אין זו לידה: **ואין נותנין לפניהן מזונות.** כיון דהן מוקצה לא מצי למטרח עלייהו: **הא רבי יהודה.** הה"מ דאין נדין מהן כי"ט דבמתניתין לא חשיב לה לידה עד שיכניסו לבית: **עופות דעופות קשיא.** דהא בין לר' יהודה בין לרבנן לפור למגדל קאמרי: **ביבר מקורה.** הוי ניצוד: **בצפור דרור.** מתני' דקתני לפור לבית לא בצפור דרור עסקינן שדרכה לדור בבית כבשדה ונשמעת מזיא לזיתים: **דשמא דאתיה להכי.** לאוקמינהו לתרוייהו כרבנן: **חיה אחיה נמי.** מוקמי כרבנן: **והא ביבר קטן.** מתניתין דהכא: **והא.** מתניתין דביצה בביבר גדול: **שיחייא.** מרוצה שהוא שוחה לאחוז בה: **עוקצי.** פיאות דהשמט בהן: **ואידך.** כל מי שאינו בן: **מכלל דפליגי.** והא אוקימנא דרבנן נמי בביבר קטן אמרי: **מאי נפקא לך מינה.** כ"ש כיון דלא פליגי עליה הלכתא כוותיה: **זמורתא דהא.** אומר השמועה בזמירה בעלמא בלא טורח: **פומא ויתן עבידי לרבויי.** לישמט כשמרגישין יד אדם: **אובצנא.** עייפות שאינו יכול לזוז ממקומו נגוד ועומד הוא: **הגזין.** (ג) מין מגב טהור הוא ומאכלין: **במינו ניצוד.** כגון חגבים והגזין: **שאין במינו ניצוד.** ליקעין ויתושין שאינן לאורך: **חגבים בשעת הטל.** עייפים מתעוררות והרי הן ניצודין ועומדין: **מקלחות.** הרבה בימד שהן מזומנות ליקח: **אישא קאי.** דלף בשעת הטל אם מקלחות ובאות שרי ואי לא לאסור: **מתני' לבי מנכנס.** מאליו: **ונעל אחד בפניו.** זו היא לידתו: **נעלו שנים פטורים.** דהוי להו שנים שעשאוה: **לא יכול אחד לנעול.** אורמיה הוא לנעול בשנים והרי לבל אחד מלאכה דבלא איהו לא מתעבדא: **ורבי שמעון פוטר.** לטעמיה דדריס קרמי למיפטר זה אינו יכול וזה אינו יכול בפרק המצניע (לעיל לב:): **גמ' הלד אחי.** אפילו תופסו אין זו לידתו שכשהוא מסחית והולך: **עד שיכניסנו לגורזקי שלו.** בית משמר העשוי לו כמין תיבה: **מתני' השני חייב.** שהוא לדו: **הא** (ד) **למה.** שני זה דומה מאחר שנגלה ע"י הראשון: **לנועל אם כיסו לשומרו.** ולא לנוד: **ונמצא לבי.** שהוא ניצוד כבר שמור בתוכו. וכן (ה) אע"פ שעמד הראשון אין זה אלא כשומרו לגבי שהיה לו מאתמול:

גמ'

חייב נעלו שנים פטורין לא יכול אחד לנעול ונעלו שנים חייבין ור"ש פוטר: גמ' א"ר ירמיה בר אבא אמר שמואל ה הצד ארי בשבת אינו חייב עד שיכניסנו לגורזקי שלו: **מתני'** ישב האחד על הפתח ולא מילאהו ישב השני ומילאהו השני חייב ישב הראשון על הפתח ומילאהו ובא השני וישב בצידו אף על פי שעמד הראשון והלך לו הראשון חייב והשני פטור הא למה זה דומה לנועל את ביתו לשומרו ונמצא צבי שמור בתוכו: **גמ'**

ומה תאמר מאי אולמא הך מהך ונראה לריב"א דס"ד דבא ויש"ב בגידו ליתסר משום דמיזמו להלוסיף שמירה לגבי הוא בא ה: וממאי

עין משפט נר מצוה

כו א ב ג ד מיי' פ"י מהל' שבת הלכה כ סמג שם עוש"ע שם סעיף ח:
כז ה מיי' שם הל' כא סמג עוש"ע שם סעיף כ:
כח ו מיי' שם הלכה כד עוש"ע שם:
כט ז מיי' וסמג שם עוש"ע שם סעיף ג:
ל ח מיי' שם הלכה כג סמג שם עוש"ע שם סעיף ה:
לא ט מיי' שם הל' יט:
לב י מיי' שם הל' כג סמג שם עוש"ע שם סעיף ו:

מוסף תוספות

א. כמו כל איסורי דשבת. תוס' הל"ש. ב. דכל פטורי דשבת פטור אבל אסור הוא, וגבי שבת תניא. רמב"ן. ג. וליכא למימר דלאפוקי מדר' יהודה קאמר. ריטב"ם. ד. ומסתברא דמיירי בכותל בן ד' אמות גובה כסתם כותל. ריטב"ם. ה. אבל נועל ביתו לשומרו ונמצא צבי שמור בתוכו ליח כאן חשש איסור, שאינו נראה מתכוין לצוד כלל אלא כמתכוין לשמור כלי ביתו. תוס' הל"ש.

רב נסים גאון

רבן גמליאל אומר לא כל הביברין שוין. זה הכלל כל מחוסר צידה פטור ושאינו מחוסר צידה חייב. במסכת יום טוב בפרק אין צדין (דף כד) גרסי היכי דמי מחוסר צידה, אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל כגון דאמרי הבא מצודה ונצודנו. ולא יעלה על דעתך שמה שאמרו שם רבן שמעון בן גמליאל אומר לא כל הביברין שוין זה הכלל כל המחוסר צידה אסור ושאינו מחוסר צידה מותר, דוחה מה שאמרנו כאן. אלא השני דברים מעיקר אחד הם והוא כי מה שעונה בביבר והוא עדיין מחוסר צידה פטור מן החטאת כשהוא שוגג כי מלאכת הצידה לא נגמרה, ואם בעומדו בתוך נשלמה בו הצידה ואינו מחוסר צידה חייב חטאת לפי שעשה מלאכה גמורה. ועל זה העיקר שפירשנו נמצא כל מה שהוא עומד והוא מחוסר צידה אסור ליקח ממנו ביום טוב כי לא נגמרה בו הצידה, ולכך הוא בשבת פטור לפי שלא עשה מלאכה שהרי מחוסר צידה עדיין. ומי שלוקח ממנו ביום טוב עובר על מה שכתוב [במדבר כח] כל מלאכת עבודה לא תעשו, מפני שאי אפשר ליקח מה שיש בתוך הביבר אלא בעשיית צידה ולכן אמרו אסור. ואם היה אותו ביבר אינו מחוסר צידה, מי שרדף אחרי ציד עד שהגיענו לתוכו בשבת חייב כי עשה מלאכה. ומה שהוא עומד בתוכו ביום טוב כבר נגמרה בו הצידה ונראה לר"ש דאע"ג דמשום דאתיא לזיתים הוי כבשדה ונשמעת מזיא לזיתים ונראה לר"ש דאע"ג דמשום דאתיא לזיתים הוי כבשדה ונשמעת מזיא לזיתים אינו חייב כי אם בבית דמקורה הוא ובין לרבי יהודה ובין לרבנן צפור למגדל אין לבית לא אמר רבה בר רב הונא הכא בצפור דרור עסקינן לפי שאינה מקבלת מרות דתנא דבי ר' ישמעאל למה נקרא שמה צפור דרור מפני שדרה בבית כבשדה השתא דאתית להכי חיה אחיה נמי לא קשיא הא בביבר גדול הא בביבר קטן היכי דמי ביבר גדול היכי דמי ביבר קטן אמר רב אשי כל היכא דרהיט בתריה ומטי לה בחד שיחייא ביבר קטן ואידך ביבר גדול אי נמי כל היכא דנפיל טולא דכתלים אהדדי ביבר קטן ואידך ביבר גדול ואי נמי כל היכא דליכא עוקצי עוקצי ביבר קטן ואידך ביבר גדול: רשב"ג אומר וכו': אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבן שמעון בן גמליאל אמר ליה אביי הלכה מכלל דפליגי א"ל מאי נפקא לך מינה א"ל גמרא גמור זמורתא תהא ת"ר הצד צבי סומא וישן חייב חיגר וזקן וחולה פטור א"ל אביי לרב יוסף מ"ש הני ומ"ש הני הני עבידי לרבויי הני לא עבידי לרבויי והתניא חולה חייב אמר רב ששת לא קשיא הא בחולה מחמת אישתא הא בחולה מחמת אובצנא ת"ר הצד חגבין גזין צרעין ויתושין בשבת חייב דברי רבי מאיר וחכמים אומרים כל שבמינו ניצוד חייב וכל שאין במינו ניצוד פטור תניא אידך הצד חגבים בשעת הטל פטור בשעת השרב חייב אלעזר בן מהבאי אומר אם היו מקלחות ובאות אבל אם היו מלקחות ובאות אינו חייב אלעזר בן מהבאי אומר אפילו בשעת השרב אם היו מקלחות ובאות פטור.

מתני' צבי הצד חגבים בשעת הטל פטור בשעת השרב חייב אלעזר בן מהבאי אומר אם היו מקלחות ובאות אינו חייב עד שיכניסנו לגורזקי שלו: **גמ'** א"ר ירמיה בר אבא אמר שמואל הצד ארי בשבת אינו חייב עד שיכניסנו לגורזקי שלו: **מתני'** ישב האחד על הפתח ולא מילאהו ישב השני ומילאהו השני חייב ישב הראשון על הפתח ומילאהו ובא השני וישב בצידו אף על פי שעמד הראשון והלך לו הראשון חייב והשני פטור הא למה זה דומה לנועל את ביתו לשומרו ונמצא צבי שמור בתוכו: **גמ'**

ומה תאמר מאי אולמא הך מהך ונראה לריב"א דס"ד דבא ויש"ב בגידו ליתסר משום דמיזמו להלוסיף שמירה לגבי הוא בא ה: וממאי

מסורת הש"ס

ה) [ביצה כג:], ב) [וסם כל הענין ע"ש], ג) [ע"ל לא לגבי לדין מיה ועוף מן הביברין וכ"ל בפנמה דביצה], ד) [תוספתא דביצה פ"ג], ה) [גי' הענין שהיא כגון דיצה אחת ואינו צריך לפוס כיני ביצין], ו) [ביצה כד.], ז) ברכות נג: [לעיל נז: לקמן קיג. קלו. ביצה כד. עירובין יב. פא: ע"ז לב: פסחים ק. כ"ש לד: לה. יומא נא. קה. נדה נט. סנהדרין נ:], ח) לקמן קיג. עירובין ק: ביצה כד. ע"ז לב., ט) [תוספתא פ"ג], י) [גי' הענין תוכנא פי' עייפוס], כ) [לקמן קז:] ביצה נ:], ל) לעיל נב:, מ) שיך לעיל,

נ) שיך לעיל,

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולבי לבית ולגינה ולחלר: (ב) שם הא בביבר מקורה הא בביבר: (ג) רש"י ד"ה הגזין מין חגב טהור. ר"ב וע"ע מפ"ק דבכורות דפס בשמעא דהוא מין סרכן עומא שוב מלאתי קוראי זו בספר פרי תבא פי' פ"ח: (ד) ד"ה הא שני זה למה דומה: (ה) ד"ה ונמצא וכו' כמוהו כך אע"פ:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה הנזין מן חגב טהור. ע' בכורות ז ע"ב ומ"ל פ"ק הלכה כא מהל' מאכלות אסורות:

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת.

רבינו חננאל

אפילו טרדו לגינה או לחצר או לביבר וכלאו שם הרי זה צידה וחייב. ורמינן מתניתי' אהדדי, תנן אבל צדין חיה מן הביברים בי"ט, כי חיה שהיא בביבר (זו) [כמו צידה ועומדת היא שכליאתא] צידה בביבר [זו] צידתה וכשנוטלה מן הביבר אינו חשוב כצידה. ותניא ביברין של חיה אין צדין מהן ביום טוב, שמעינן מינה כי חיה שבביבר לאו כצודה דמיא, ועכשיו הוא צד אותה. ואוקימנא למתניתין כחכמים דאמרי הצד חיה לביבר חייב, ומשום הכי צדין אותה ביום טוב, ובריתא כר' יהודה. אלא עופות אעופות קשיא, דמתניתין שריא למיצד עוף מן הביברין ובריתא אוסרת. וכי תימא כי שריא מתניתין מביבר מקורה, ובריתא כי אסרה מביבר שאינו מקורה, והא בית דמקורה הוא ור' יהודה ורבנן מודו כי הכולא צפור בתוכו בשבת אינו חייב, דלא דמי לצד, ולאו הוי צד אלא בזמן שצדו למגדל. וכל מאי דפשיר על זה בשבת אסיר למיצד מיניה בי"ט, וכל מאי דמחייב עליה בשבת שרי למיצד מיניה בי"ט, וכ"ע על צפור למגדל מחייב בשבת [ו]על צפור לבית לא מחייב. והכין קשיא היכי שריא מתניתין עוף מן הביבר בי"ט, ובשבת פטור עליה. או היכי אפטר בשבת, ובי"ט אוסר. **אמר רבה בר [רב] הונא הכא בצפור דרור עסקינן כו'.** פי' כי קתני בשבת הצד צפור לבית פטור בצפור דרור ואפי' כד (מיבחשה) [מיחבשה] לא (חבשה) [חשבה] נפשה בצידה, לפי שאינה מקבלת מרות. אבל צפור אחרת דלא רגילה בבית מאלתר שיסגור עליה בית מקורה מקבלת מרות וכצודה דמיא וחייב עליה בשבת. וכיון שחייב עליה בשבת שרי למיצדה בי"ט. השתא דאתית להכי לענין עוף ואוקימתה דז' ששנויה בשבת בביבר שאינו מקורה והשניה בי"ט בביבר מקורה ונקטינן

מהדדי, חיה אחיה דאקשי לן ואוקימנא חדא לר' יהודה וחדא לרבנן לא צריכינן להכין, אלא מתניתין דקתני חיה מן הביברין בביבר קטן, ובריתא דתני אין צדין בביבר גדול. היכי דמי ביבר גדול [היכין] דמי ביבר קטן. ופירשנו בה ג' [פירושין] וכולן קיימין, ואחי הדרין פירוקא קרוב לדר' שמעון בן גמליאל דאמר לא כל הביברין שוין, אלא כל ביבר המחוסר צידה וצריך למצדיה בתר הכין פטור עליו בשבת ואסור לצוד ממנו ביו"ט, וכל ביבר שאינו מחוסר צידה חייב עליו בשבת וצדין ממנו בי"ט. והלכתא כר' שמעון בן גמליאל.

ומפורש בי"ט היכי דמי מחוסר צידה, ואסיקנא שבאות לכולהן ולא בעיין לדבויי. פי' דביי [נ"א: רבויי] שאורב להן דדרך שהצייד אורב לצודו כדתמיה יאורוב במסתר גו' ידכה ישוח, (ומצפור) [ומצפה] להן מיכן ומיכן. והכין הצד צבי (פתי) סומא וישן חייב משום דבויי, חיגר או זקן או חולה מחמת אוכצנא פטור דלא בעי דבויי. חגבין וחזין, הן ממיני דבורים, צירעין ויתושין, כל שבמינו ניצוד, הצדן בשבת חייב, וכל שאין במינו ניצוד הצדן בשבת פטור, וחגבים דאי יש במינו ניצוד, בשעת הטל אין יכולות לפרוח שאין בהם כח ואין צריכים צידה אלא נטלת ביה, ובשעת השרב אם מלקחות ובאות כמים הנשפכין, או כדבר' היריי ב) שהן באות כמו נופלות למקום אחד, ואין בהן כח לילך ולכאן פטור עליהן כאלעזר בן דהבאי, ואם מפורחות הן לדעתן חייב. **צבי שנכנס לבית.** עיקר דבר בעשותה אחת, אחד שעשה חייב ב' שעשא(ו) פטורין, ומיפרש בהמצניע בענין המוציא ככר. אין צידת ארי אלא בהכנסתו לגרזנרקי שלו, פירוש לכלובו. **ישב אחד על הפתח בו'.** אסיקנא שאם היה צבי רץ כדרכו ונתכוון אדם לנעול בפני עצמו ונעל בפניו ובפני הצבי פטור.

ו) דכני כיון לגיך כיאור לכלוהה דהא מתניתין ל"ל דכמיתא הכל כיו"ש מיירי וע"ז קא מתכון הא כביבר מקורה וכו' וע"ש. ב) פי' מושלך מלגאן ירה בים.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

גמ' פתח כנפיו. פתח כנפי כסותו ואין יכול לנענע שנגעל בפניו מאליו: **יושב ומשמרו.** כן ואינו צריך לפחות לו חלון ואינו אלא שומר: **נועל את ביתו.** דכל דלת עושין כן: **המפיס.** מנקע מורסא קויטור"א: **אם נעשות לה פס.** בתוספתא[ה] מי הכי אם לקולפה ולעשות לה פה כדרך שרופאים של עכשיו עושין דמתקן לה פתח: **חייב.** משום בונה פתח או משום מתקן כלי מה לי לתקן מכה מה לי לתקן כלי: **ואם להוציא לחה.** של עכשיו ואינו מושך אם תחזור ותסתום מיד: **פטור.** ומותר לאין כאן תיקון וכבנין נמי לא גזור בה שבות משום לערבא: **מחט של יד.** מיטלא בשבת: **ניטול בה את הקוץ.** והיינו דומיא דלחה דמצער ליה ואינו מושך אם יסתם מיד וקאמר מיטלא לכתמילה. מחט של יד היא מחט שתופרין בה בגדים ומשום דקתני בהדיה[ו] ושל שק לפתוח בה את הדלת קרי לה להאי מחט של יד: **קערה.** של חרס: **רופין.** לכתמילה ולא שיכבה את הגר ואשמעינן דכלי מיטל להגלת דבר שאינו מיטל בשבת: **על עקרב שלא משוך.** ולע"ג דממילא מתליע:

הדרן עלך האורג

שמנה שרצים. החולד והעכבר **וגו'** (ויקרא יא): **הצדן.** חייב שבמינו מיצוד: **והחובל בהן חייב.** דיש להן עור כדמפרש בגמרא והויא ליה מכוה שאינה מוזרת והויא ליה תולדה דשוחט וו"ר. ג"א כיון דיש להן עור נעבד העור בדש הנלרר כו (ג) דחייב משום לובש: **ושאר שקצים ורמשים.** כגון תולעת ומחשים ועקרבים: **החובל בהן פטור.** דאין לחסם עור: **שלא לצורך פטור.** דאין במינו מיצוד והויא מלאכה שאינה צריכה לגופה ור' שמעון היא כדמוקי לה בגמ'[ז]: **חיה ועוף שבכרשותו.** פטור אם לדן שהרי מיצודין ועומדין: **והחובל בהן חייב.** דיש להן עור: **גמ' שמונה שרצים יש להן עורות.** ופליג אדרבנן דאמרי בהעור והרוטב[ח] המנקה הכח והלעאה והחומט עורותיהן מטמאין בכעדשה כבשרן אלמא הני ארבעה ליית להו עור: **אלה הטמאים.** בתר והמנקה הכתיב כתיב ודרשינן ה' ימירה דהטמאים לרבות שעורותיהן כבשרן וכתיב אלה למעוטי הנך דקרא קמא החולד והעכבר והלב: **אפילו רבנן מודו.** דיש להן עור: למה

גמ' אמר רבי אבא אמר רב חייא בר אשי אמר רב [א]נכנסה לו צפור תחת כנפיו יושב ומשמרו עד שתחשך מתיב רב נחמן בר יצחק ישב הראשון על הפתח ומלאהו ובא השני וישב בצדו אף על פי שעמד הראשון והלך לו הראשון חייב והשני פטור מאי לאו פטור אבל אסור [ב]לא פטור ומותר הכי נמי מסתברא מדקתני סיפא למה זה דומה לנועל את ביתו לשומרו ונמצא צבי שמור בתוכו מכלל דפטור ומותר ש"מ [ג]אמר שמואל כל פטורי דשבת פטור אבל אסור לבר מהני תלת דפטור ומותר חדא הא וממאי דפטור ומותר דקתני סיפא למה זה דומה לנועל את ביתו לשומרו ונמצא צבי שמור בתוכו ואידך [ד]המפיס מורסא בשבת אם לעשות לה פה חייב אם להוציא ממנה לחה פטור וממאי דפטור ומותר דתנן [ה]מחט של יד ליטול בה את הקוץ ואידך [ו]הצד נחש בשבת אם מתעסק בו שלא ישכנו פטור אם לרפואה חייב וממאי דפטור ומותר דתנן [ז]כופין קערה על הגר בשביל שלא תאחזו בקורה ועל צואה של קטן ועל עקרב שלא [ח] תישך:

הדרן עלך האורג

שמנה [י]שרצים האמורים בתורה הצדן והחובל בהן חייב ושאר שקצים ורמשים החובל בהן פטור הצדן לצורך חייב שלא לצורך פטור [י]חיה ועוף שברשותו הצדן פטור והחובל בהן חייב: **גמ'** מדקתני החובל [כ] בהן חייב מכלל דאית להו עור מאן תנא אמר שמואל רבי יוחנן בן נורי היא [ל]דתנן רבי יוחנן בן נורי אומר שמנה שרצים יש להן עורות רבה בר רב הונא אמר רב אפילו תימא רבנן עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי יוחנן בן נורי אלא לענין טומאה דכתיב [י]אלה הטמאים לכם [מ]לרבות שעורותיהן כבשרן אבל לענין שבת אפילו רבנן מודו ולענין שבת לא פליגי והתניא הצד אחד משמנה שרצים האמורים בתורה החובל בהן חייב דברי ר' יוחנן בן נורי וחכמים אומרים אין עור אלא למה

וממאי דפטור ומותר דתנן מחט של יד ליטול בה את הקוץ. למאי דמסיק בריש פ' הנחנקין (סנהדרין דף פח.) דאמינא כר"ש אמי שפיר דמיירי אפילו ולמי מכיל ומשום שאינה צריכה לגופה אבל לפי מאי דפריך התם והא דתנן מחט של יד ליטול בה את הקוץ ליתוס דילמא מחיל לא פשיט הכא מיניה שפיר דבמפיס מורסא דודאי עושה פתח שמא יהא אסור ואומר ר"י דאפילו למאי דס"ד התם פשיט שפיר דמסתבר דבכולי עלמא אמינא אפילו כר' יהודה וכיון דרבי יהודה דאסר בעלמא דבר שאין מתכוין אפילו אינו פסיק ריישא שרי הכא משום צערא דגופא לר"ש נמי במפיס מורסא דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה שרי לכתמילה מהאי טעמא:

הדרן עלך האורג

שמנה שרצים החובל בהן חייב. לשון שפי' הקונטר'[א] משום נטילת נשמה[ב] עיקר כדפי' בפרק כלל גדול (לעיל דף עה.): **הצדן לצורך חייב.** ומ"מ מ"ש דאיטריך הכא למימרי טעמי הלדן לצורך חייב בכל חיובי דשבת נמי לא מחייב ר"ש אלא לצורך ומוסיף ר"י דלהכי תנא ליה הכא לאשמעינן דבשאר שקצים ורמשים שאין להן עור צריך שיתכוין לשום צורך דסתמיה מורסא בשבת אם לעשות לה פה חייב אם להוציא ממנה לחה פטור דיש להם עור סתמייהו ניצודין לצורך עורן להכי תני לדן בהדי חובל דמחייב נמי משום עור: **שלא לצורך פטור.** פירש רש"י דאין במינו ניצוד ואינו נראה דהא מאן דפטר אין במינו ניצוד ואינו פוטר אפילו לצורך אלא יש לפרש דאפילו במינו ניצוד פטור משום דהויא מלאכה שאינה צריכה לגופה ור"ת מתקו מן הפירושים: **אמר שמואל** ר' יוחנן בן נורי היא דאמר שמונה שרצים יש להם עור. תימה לר"י דע"כ לא פליגי רבנן עליה דרבי יוחנן אלא לענין טומאה אבל בשבת דילמא מודו ליה דהא עור של עגל הרך הוי כבשר לענין טומאה והחובל בו בשבת חייב וכן עור של עוף מסתמא הוי כבשר שרך הוא ותנן חיה ועוף שבכרשותו החובל בהן חייב וי"ל דעור של עגל הרך ושל עוף אע"ג דחשיב עור הוי כבשר לענין טומאה משום דרכיכין ולאוין לאכילה[ג] אבל עור מ' שרצים סבר שמואל דטעמא דרבנן דחשיבי ליה כבשר משום דאולי בתר גישתא דמפרש בהעור והרוטב (חולין דף קכב:) ולא משום רכיכות אלא כחי[ד] וכיון דלית להו ממשות עור החובל בהן פטור כמו בשאר שקצים ורמשים: **ע"ב לא פליגי רבנן אלא לענין טומאה דכתיב אלה הטמאים.** ומ"ת והא מסקינן בפ' העור והרוטב (שם) דבגישתא קמיפלגי ופי' בקונטר' התם דרבנן לא דרשי הטמאים ואיכא למימר דרב הכהן לטעמיה דתני התם תנאי גישתא ומיהו נלאו הכי א"א לומר התם כדפי' הקונטרס דאמאי איטריך למימר התם רב תנא הוא ופליג והא ע"כ בריישא דדרשי הטמאים קיימא כרב ע"כ נראה דרבנן דתמני' דהתם נמי אית להו דרשה דהטמאים אבל לית להו (ד) למינהו הפסיק הענין[ו] וכתב הטמאים לרבות ואלה למעט ומוקמינן ריבויא אהנהו ארבע דלית להו גישתא המנקה והכח והלעאה והחומט[ז] ורב מרבה כל הנהו דכתיב בתר למינהו וגם מתנאת בכלל וקנת קשה דאמרינן לקמן מאן ת"ק רבי יהודה דאזיל בתר גישתא והא רבנן נמי אזלו בתר גישתא ואפילו הכי דרשי הטמאים וה"נ יימא לרבי יהודה ומ"כ נמי יימא עד כאן לא פליג רבי יהודה אלא לענין טומאה דכתיב הטמאים אבל בלענין שבת מודה:

אמר

הראשון והלך לו השני מותר לישב ולשמור עד שתחשך. אמר שמואל כל פטורי שבת פטור אבל אסור לבר מהני תלת דפטור ומותר. ואלו הן כו'. ומפרש (לעיל ג) אע"ג דעביד בהו מעשה, [ו][איכא אחריני טובא פטור (א') (ומותר) דלא עביד בהו מעשה.

הדרן עלך האורג

פרק ארבעה עשר שמונה שרצים האמורין בתורה הצדן והחובל בהן חייב. דאאי זה המפורשות במשנתינו הצדן לצורך חייב שלא לצורך פטור, אפילו בה' שרצים היא, דאי הוה שנו ח' שרצים לענין צידה, והוה מיחייב הצדן בין לצורך בין שלא לצורך, ושאר שרצים ורמסים צדן לצורך [חייב] ושלא לצורך פטור, הוה מפרש בגמרא טעמא דמילתא. ופי' שרצים יש להן עורות, אבל רבנן לא, דתנן בהעור והרוטב אלו שעורותיהן כבשרן ומנו האנקה והכח והלעאה והחומט, ורב תני נמי התנשמת, דאלמא לית להו עור לא מיטמא עורו טומאת נבלות וכד מיעבד טהור, והני שרצים עורותיהן כבשרן. ור' יוחנן בן נורי פליג בשאר ח', ואוקמה שמואל להא מתניתין כוותיה. **ורב** אמר אפילו תימא רבנן לאו משום דאין להן (לעבבר ולצב ולחולדה) (לאנקה ולכח וללעאה ולחומט) עורות טמאו רבנן למשכייהו, אלא מדרבינהו קרא אלה טמאים לכם, ודרשי אלה הטמאים לרבות עורותיהן כבשרן, אבל לענין חובל בשבת מודו רבנן בה' שרצים שיש להן עורות. **ואקשינן** עלה דרב ולא פליגי, והתניא הצד אחד מה' שרצים והחובל בהן חייב דברי ר' יוחנן בן נורי, וחכ"א אין עור אלא

ל"ג א מיי' פ"ט מהלכות שבת הלכה כג סמג לאוין סה: לד ב מיי' שם טור"ש ס"מ סי' שטו"ש ו: לה ג מיי' פ"מ מהל' שבת הל' ג סמג שם: לו ד מיי' פ"ט שם הל' י סמג שם טור"ש ס"מ סי' שטו"ש ז: לז ה מיי' שם הלכה טו סמג שם טור"ש ס"מ סי' שטו"ש ח: ב ז מיי' שם פ"י הל' כד טור"ש שם סעי' יב: ג ח מיי' פ"ד מהלכות אבות הטומאות הל' ו סמג עשין רמט:

מוסף תוספות

א. משום דהוי תולדה דשוחט וחייב. תוס' לעיל עה. ד"ה מי היכי. ב. ונטילת הדם היינו נטילת נשמה כדכתיב כי הדם הוא הנפש. שם. ג. ודין הוא שיטמאו כאוכל. רינו"ש. ד. ולא מתאכלי. רינו"ש. ה. ואיהו נמי חבי תנשמת כדקאמרי' התם 'רב תנא הוא ותנן' תנשמת, ושמא ס"ל לרב דרבנן נמי תנו תנשמת, דכל מאן דאית ליה 'אלה הטמאים' תני אפי' תנשמת וכו' והא דאמר רב הכא דרבנן לא פליגי אלא לענין טומאה ומשום דכתיב 'אלה הטמאים' אזיל לטעמיה דהתם. לשב"ש. ו. הלכך צריכי טעמא דבגישתא. תוס' הל"ש. ז. וממעטינן הנהו דאית להו גישתא. תוס' הל"ש.

רב נסים גאון

פרק ארבעה עשר שמונה שרצים

וחכמים אומרים לענין טומאה אין עור למה שמנו חכמים. משכחת לה בתורת כהנים, הטמאים לרבות עורותיהן, יכול עורות כולן ת"ל אלה אלו עורות הטמאים עור האנקה והכח והלעאה והחומט. ר' יהודה אומר הלעאה כחולדה. ר' יוחנן בן נורי אומר ח' שרצים יש להן עורות. ומשכחת לה עוד במסכת חולין בפרק העור והרוטב (דף קכב) אלו שעורותיהן כבשרן עור האדם ועור החזיר של ישוב. ר' יוסי אומר אף עור חזיר הבר עור חטרת גמל הרכה ועור הראש של עגל הרך ועור בית הפרסות ועור בית הבושת ועור השליל ועור שתחת האליה ועור האנקה והכח והלטאה והחומט. ר' יהודה אומר הלטאה כחולדה. הרי אלו שמנו אותם חכמים מטמאין עורן כבשרן, ואין להן עור שהוא חלוק מבשרן לענין טומאה.

רבינו חננאל (המשך)

החובל, העושה חבורה. וכיון דמפרש כי חבורה זו אינה חדודה, שמענין מינה כי עור הוא שאם נעשית בו חבורה ועשה מקומו צלקת וכיוצא בה, ומדקאמר בשמנה שרצים החובל בהן חייב, מכלל שיש להן עור. **ומוקים** לה שמואל כר' יוחנן בן נורי דאמר ח'

נבנסה ציפור תחת כנפיו ישב שתחשך. ומתני' ובא השני וישב בצידו אע"פ שעמד הראשון והלך לו. לרבות שעורותיהן כבשרן. לרבות עורות שליס הכרכן שיהיו כבשר (שם).

רבינו חננאל

שמונה שרצים יש להן עורות. ואין מטמאין כבשרן (חולין קכב.). **לרבות** שעורותיהן כבשרן. לרבות עורות שליס הכרכן שיהיו כבשר (שם).

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות